

TACİRİN TÜKETİCİ SIFATI SORUNU

The Problem of Consumer Status of Trader

Yakup BAL*

Özet

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da tüketici ve tüketici işlemi tanımlarının yeniden yapılması ve eski Kanun'da bulunmayan, tüketiciye yönelik uygulamaların da kapsama dâhil edilmesi ile birlikte Kanun kapsamı oldukça genişlemiştir. Bu durum uygulamada bazı sorunlara sebebiyet vermiştir. Bu sorunlardan biri de tacirin tüketici sayılıp sayılmayacağı ve eğer sayılacaksa hangi durumlarda tüketici olarak nitelendirileceği sorunudur. Zira bir yanda Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlanan ticari iş ve ticari iş karinesi ile öbür tarafta Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da bütün gerçek ve tüzel kişileri kapsayacak şekilde yapılan tüketici tanımı birbiriyile çelişen iki hüküm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada bu soruna çözüm aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tacir, Tüzelkişi Tacir, Ticari İş, Ticari İş Karinesi, Tüketici, Tüketici İşlemi.

Summary

The scope of the Law has expanded considerably with the re-definition of consumer and consumer transactions in the Protection of the Consumer Law No. 6502 and the inclusion of consumer-oriented applications not included in the old Law. This situation caused some problems in practice. One of these problems is whether the trader can be a consumer and if so, in what circumstances. Because, on the one hand, the presumption of commercial business and commercial business accepted in the Turkish Commercial Code and on the other hand, the definition of consumer made to cover all real and juristic persons in the Protection of the Consumer Law appear as two contradictory provisions. In this study, solutions to these problem were sought.

Keywords: Trader, Juristic Person Trader, Commercial Business, Commercial Business Presumption, Consumer, Consumer Transaction.

➤ *Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir/ This article is not subject to Ethics Committee Permission.*

➤ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 30.07.2021*

➤ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 02.03.2022*

* Avukat, İstanbul Barosu, Türk-Alman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Öğrencisi, yyakup.bal@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8038-1004>.

GİRİŞ

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun¹ (TKHK), getirdiği yenilikler bakımından çok büyük önemi haiz olmasının yanında, yürürlüğe girmesi ile birlikte birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Özellikle mülga Kanun'a göre tüketici ve tüketici işlemine yönelik tanımlarda yapılan değişiklikler ve mülga Kanun'da bulunmayan, tüketiciye yönelik uygulamaların da Kanun kapsamına alınması ile birlikte Kanun'un kapsamı oldukça genişlemiş, bunun yanında kimlerin tüketici olabileceği veya hangi işlemlerin tüketici işlemi sayılacağı hususlarında hukuk uygulayıcılarında bazı tartışmalara sebebiyet vermiştir. Gelinek noktada, başlangıçta meydana gelen kafa karışıklığı ve tartışmalar gerek yargı içtihatları ve gerekse doktrinsel çalışmalar ile nispeten giderilmiş olsa da, halen tam olarak çözüme kavuşturulamayan bazı tartışmalar da güncelliğini korumaktadır. İşte bu tartışmalardan biri de tacirin, özellikle de tüzel kişi tacirin tüketici sıfatını haiz olup olamayacağı, şayet olabiliyorsa hangi durumlarda tacir, hangi durumlarda tüketici olarak nitelendirilmesi gerekeceği sorudur. Zira bir yanda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda² (TTK) yer alan ve tacirin bütün faaliyetlerinin ticari olması esasına dayanan ticari iş ve ticari iş karinesine ilişkin hükümler, öbür tarafta ise TKHK'da bütün gerçek ve tüzel kişileri kapsayacak şekilde yapılan tüketici tanımı ile bütün sözleşmeleri ve sözleşme dışı uygulamaları kapsayacak şekilde yapılan tüketici işlemi tanımı birbiri ile çelişen hükümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Biz de çalışmamızda anılan hükümlerden yola çıkarak bu sorunları tartışacak ve mümkün oldukça çözüm önerileri getirmeye çalışacağız.

1. KONUNUN ÖNEMİ

TKHK m. 2'de; *"Bu Kanun, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsar."* denilmekle Kanun'un kapsamı belirlenmiştir. Bu maddeden hareketle tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaların varlığı halinde TKHK hükümlerinin ve tüketicinin korunmasına ilişkin esasların öncelikli olarak uygulama alanı bulacağı sonucuna ulaşılabilmektedir³. Buna karşın TTK m. 1/1, c. 2'de; *"Bu Kanundaki hükümlerle, bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiillere ilişkin diğer kanunlarda yazılı özel hükümler, ticari hükümlerdir."* dendiikten sonra, m. 1/2'de ise; *"Mahkeme, hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde, ticari örf ve âdete, bu da yoksa genel hükümlere göre karar verir."* denilmekle, ticari işlerin varlığı halinde ticari hükümlerin öncelikli olarak uygulama alanı bulacağı hüküm altına

¹ RG, T: 28.11.2013, S: 28835.

² RG, T: 14.02.2011, S: 27846.

³ Ahmet Karakocalı ve Ali Suphi Kurşun, *Tüketici Hukuku*, (Aristo Yayınevi, İstanbul 2015), s. 14.

alınmıştır. Yine Kanun'a göre, hakkında ticari hüküm bulunmayan ticari işlerde öncelikli olarak ticari örf ve adet, bu da yoksa ancak o takdirde genel hükümler uygulanacaktır. Dikkat edilecek olursa, burada ticari işlere özgü olarak ticari örf ve âdete, genel hükümler karşısında üstünlük tanınarak klasik normlar hiyerarşisinin dışına çıkmıştır.

Bir konuda birden çok kanunda farklı düzenlemeler bulunması halinde, o konuya ilişkin uyumsuzlukların çözümü için hangi hükümlerin öncelikli olarak uygulanacağını tespit etmek büyük önemi haiz olmakla birlikte, bu tespite bağlı olarak birbirinden çok farklı sonuçlara da ulaşılabilmektedir⁴. Yukarıda belirtmiş olduğumuz hükümler birlikte değerlendirildiğinde, tacirin tüketici olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğine göre öncelikli olarak uygulanacak hükümlerin de farklılık arz edeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, yapılacak tespite göre birçok farklı sonuç doğabilecektir. Örneğin; tacirin tüketici olarak nitelendirilmesi halinde TKHK'da yer alan ayıp hükümleri, tüketici sıfatını haiz olmadığı sonucuna ulaşıldığında TTK'da ve TBK'da yer alan ayıp hükümleri öncelikli olarak uygulanacaktır. TKHK m. 73/1 uyarınca tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamalardan doğacak davalarda görevli mahkeme tüketici mahkemesi olacak iken, ticari nitelikteki davalar ve çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme TTK m. 5/1 uyarınca asliye ticaret mahkemesi olacaktır⁵. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Görüldüğü üzere tacirin tüketici sıfatını haiz olup olamayacağı, şayet olarsa hangi durumlarda tüketici olarak kabul edileceğinin tespiti en başta uygulanacak hükümlerin tespiti bakımından, daha sonra ise uygulanacak hükümlerin sonuçları bakımından büyük önemi haizdir.

2. TÜKETİCİ KAVRAMI

A. Tanım

TKHK m. 3/1-k'da tüketici tanımı yapılmış olup, anılan maddede “*tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade eder.*” denilmiştir. Bununla birlikte TTK m. 864/5'te; “*Tüketici, sözleşmeyi ticari veya mesleki faaliyeti ile ilgili olmayan bir amaçla yapan*

⁴ Mehmet Bahtiyar ve Levent Biçer, “*Adi İş/Ticari İş/Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi*”, (2016) 22 (3) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi (Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan Özel Sayısı, 1. Cilt), (s. 395-436 arası), s. 395.

⁵ Bu hususta detaylı bilgi için bkz. Mustafa Taşkın, “*Tüzel Kişilerin ve Şirketlerin Tüzel Kişilik Vasfı*”, (1997) (S: 1), Ankara Barosu Dergisi, (s. 30-37 arası), s. 35-36; Ayrıca tacir olmanın hüküm ve sonuçları hakkında detaylı bilgi için bkz. Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Aslan Kaya ve N. Füsün Nomer-Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, (5. Bası, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015), s. 270 vd.; Sabih ARKAN, *Ticari İşletme Hukuku*, (26. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2020), s. 145 vd.; Tüketici olmanın hüküm ve sonuçları hakkında detaylı bilgi için bkz. İ. Yılmaz Aslan, *Tüketici Hukuku*, (5. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2015), s. 311 vd..

bir gerçek ya da tüzel kişidir.” şeklinde bir tanıma yer verilmiştir. Doktrinde de çeşitli tüketici tanımları yapılmış olmakla birlikte, yapılan tüm tanımlar kanuni tanım ile genel itibariye paralellik teşkil ettiğinden bu tanımlara ayrıca değinmenin gereksiz olacağı kanaatindeyiz. Tanımdan anlaşıldığı üzere ticari veya mesleki amaçla hareket etmemek şartıyla tüketicinin yaptığı her türlü sözleşme, tipik veya atipik olup olmamasına ya da hangi kanunda düzenlenmiş olduğuna bakılmaksızın tüketici sözleşmesi olarak nitelendirilecektir⁶. Yine tanım gereği bir kimsenin tüketici sıfatını haiz olup olmadığının saptanmasında öncelikli olarak sözleşme yaparken hangi amaçla hareket ettiğine bakılması gerekmektedir⁷.

B. Unsurlar

Kanuni tanımdan hareketle tüketicinin unsurlarını “ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etme” ve “gerçek veya tüzel kişi olma” şeklinde iki başlık altında sayabiliriz⁸.

i. Ticari veya Mesleki Olmayan Amaçlarla Hareket Etme

Kanuni tanımdan da görüleceği üzere bir kimsenin tüketici olarak nitelendirilebilmesi için evvela o kişinin ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket etmesi gerekmektedir⁹. Dikkat edilecek olursa, kanun koyucu burada tarafların niteliğinden ziyade, yapılan işlemin hangi amaçla yapıldığına, yani hukuki işlem iradesine, başka bir deyişle “amaç unsuruna” üstünlük tanımıştır¹⁰. Doktrinde “amaç teorisi” olarak da isimlendirilen¹¹ bu teoriye göre, bir kimsenin tüketici sıfatı sözleşmenin zayıf tarafı olması dolayısıyla değil, işlemi yaparken hedeflediği amaç ile belirlenmektedir¹². Bu nedenle bir kişinin

⁶ İlhan Kara, *Tüketici Hukuku*, (2. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2021), s. 165.

⁷ Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 399-400; Kara, (n. 6), s. 73-74.

⁸ Mehmet Akçaal ve Alper Uyumaz, “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Bazı Hükümlerine (m. 1-16) İlişkin Bir İnceleme”, (2013) 4 (2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 241-276 arası), s. 246; Osman Levent Özay, “6502 sayılı Yasa Kapsamında Tüketici İşlemi”, (2017) 4 (12) Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, (s. 257-272 arası), s. 261.

⁹ Kanun koyucunun ticari faaliyetlerin yanında mesleki faaliyetleri de tüketici kapsamının dışında tutmasının nedeni, doktrinde mesleki faaliyet yürüten şahısların da bu alana özgü olarak alanında uzman oldukları, bu sebeple korunmalarını gerektirecek bir husus bulunmadığı ön kabulünden ileri geldiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu hususta bkz. Sezer Çabri *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, (2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021), s. 83.

¹⁰ Özay, (n. 8), s. 264; Çabri, (n. 9), s. 86-87.

¹¹ Hasan Seçkin Ozanoğlu, “Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Maddi Anlamda Uygulama Alanı)”, (2001) 50 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 55-90 arası), s. 59.

¹² Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 402: Yazara göre tüketicinin tespiti için amaç teorisinin benimsenmiş olması, tüketici hukukunun doğmasına neden olan en önemli unsur olan zayıf

tüketici olarak nitelendirilebilmesi için, bu kişinin niteliğinden önce hukuki işlem iradesinin ne yönde olduğunun tespiti önem arz etmektedir¹³. O halde öncelikli olarak ticari veya mesleki amaçla hareket etme ve ticari veya mesleki olmayan amaçla hareket etme ayrımının tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, bu amaç tespit edilirken satıcının değil alıcının işlemin yapıldığı sıradaki hukuki işlem iradesine bakılmalıdır¹⁴. Bununla birlikte Kanun'un açık bir şekilde tüketici sözleşmelerinin kapsamı dışında bıraktığı sözleşmeler hariç olmak üzere sözleşmenin türü de bu tespitin yapılmasında dikkate alınmamalıdır. Zira Kanun'un kapsam dışı bıraktığı sözleşmeler hariç bütün sözleşmeler tüketici sözleşmesi olarak nitelendirilebilecektir¹⁵.

Bir tanıma göre ticari veya mesleki amaç, işletme ekonomisinin esaslarına uygun olarak planlı şekilde hareket ederek ve söz konusu faaliyetin piyasada faaliyet gösteren diğer müteşebbislerle birlikte rekabet ortamında yerine getirilmesi; ticari veya mesleki olmayan amaç ise ticari veya mesleki amaçlar dışında güdülen tüm amaçlardır¹⁶. Bu tanımdan hareketle bir kimsenin tek seferlik kazanç elde etmek amacıyla hareket etmesi, örneğin; uygun fiyata bulunduğu bir evi ileride daha yüksek bir fiyata satmak amacıyla alması halinde işletme esaslarına uygun bir hareketten söz edilemeyeceğinden, bu işlemin ticari veya mesleki amaçla yapıldığı söylenemeyecektir¹⁷.

tarafın korunması prensibini yumuşatmış olup dolayısıyla zayıf olanı koruma olgusu her zaman göz önünde tutulmamalıdır. Zira bu teoriye göre kişinin ekonomik gücü, tüketici hukukundaki bilgi ve tecrübesi tüketici sıfatını etkilememektedir. Yazar, bu hususa örnek olarak bir kişinin şahsi kullanımı için yat alması ve küçük sermayeli bir tacirin kredi ile ticari kamyonet almasını göstermektedir. Bu örnekte ekonomik bakımdan güçlü olan yat sahibi tüketici sıfatını haiz olabileceken, kredi ile ticari kamyonet alan tacir tüketici sıfatını haiz olamayacaktır. Bu hususta bkz. aynı eser, s. 402-403; Benzer görüş için bkz. Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 22.

¹³ Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 27.

¹⁴ Aslan, (n. 5), s. 4; Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 26; İpek Yücer Aktürk, "Tüzel Kişi Tacirin Tüketici Sıfatı", (2016) XX (2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 103-128 arası), s. 112.

¹⁵ Şebnem Akipek Öcal, "Madde 3/Akipek Şerhi", Milli Şerh, (Aristo Yayınevi, İstanbul 2016), (Editörler: Hakan Tokbaş ve Özlem Tüzüner), (s. 40-60 arası), s. 57; Kara, (n. 6), s. 74; Ozanoğlu, (n. 11), s. 60 ve s. 66.

¹⁶ Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 26-27.

¹⁷ Çabri, (n. 9), s. 140, dn. 96; Ticari faaliyetin sürekli, bağımsız ve planlı bir faaliyet olduğu görüşü için bkz. Özay, (n. 8), s. 265; Ozanoğlu da bu görüşte olmakla birlikte, bu görüşe ilaveten burada tüketici işleminin de söz konusu olmadığını, bu satışın adi satış olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu hususta bkz. Ozanoğlu, (n. 11), s. 84-85; Bir kimsenin birden fazla konut satın aldığı durumlarda Yargıtay, alınan konutun sayısından ziyade alıcının tüketim amacı mı yoksa yatırım amacı mı güttüğüne bakıp, amaç doğrultusunda kişinin TKHK hükümlerinden istifade edip edemeyeceğine karar verme eğilimindedir. Nitekim Yargıtay 13. HD, T: 10/07/2012, E: 2012/10605, K: 2012/17689 sayılı kararında; "(...) Davacı ile davalılar arasında 3 adet dairenin satımına ilişkin sözleşme bulunup, sadece dairelerin sayısal çokluğu davacıyı kanunda belirtilen tüketici tanımının

Ticari veya mesleki amacın belirlenmesinde, ticari veya mesleki faaliyet yürütmeyen kişiler bakımından tartışmaya değer bir sorun bulunmamaktadır. Ancak ticari veya mesleki faaliyet yürüten kişilerin hangi faaliyetlerinin ticari veya mesleki faaliyet kapsamında, hangi faaliyetlerinin ticari veya mesleki olmayan faaliyet kapsamında değerlendirilmesi gerektiği noktasında doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Bu hususta doktrindeki bir görüşe göre, satın alınan mal veya hizmet tüketim amacı güdülmeksizin, bir mesleğin icrası, üretimde kullanma, yeniden satma gibi şekillerle doğrudan ya da işlenerek ticari hayata tekrar döndürülüyor, mal veya hizmetin maliyeti alıcı tarafından sonradan yeniden kazanılabiliyor, alıcı da sonradan satıcı konumuna geliyor ise bu durumda ticari veya mesleki amacın varlığı kabul edilmelidir¹⁸. Bir diğer görüşe göre, bir kişinin tüketici sayılabilmesi için o kişinin mal veya hizmeti özel ihtiyaçların giderilmesi için alması, bu amaçla malı tüketmesi, azaltması ya da mal veya hizmetin maddi değerini yitirmesi gerekmektedir¹⁹. Benzer başka bir görüşe göre, ticari veya mesleki olmayan amaçtan, alıcının mal veya hizmetin nihai kullanıcısı olması, o mal veya hizmeti kâr amacı gütmeksizin kendisinin veya başkasının özel ihtiyacı veya tüketimi için kullanması anlaşılmalıdır²⁰.

Kanaatimizce ticari veya mesleki amacın tespitinde belli bazı prensipler bulunmakla beraber, tüm olaylara uygulanabilecek genel geçer bir prensibin

dışına çıkarmaz, somut uyuşmazlıkta taraflar arasında, 4077 sayılı kanunda belirtilen şekilde bir alım satım ilişkisi bulunmaktadır (...)" denilmek suretiyle birden fazla konut satın alınması halinde de TKHK hükümlerinin uygulanması gerektiğine hükmedilmiştir. Buna karşın Yargıtay 13. HD, T: 17/01-2012, E: 2011/15055, K: 2012/354 sayılı kararında ise; "(...) Bir hukuki işlemin 4077 sayılı yasa kapsamında kaldığının kabul edilmesi için yasanın amacı içerisinde yukarıda tanımları verilen taraflar arasında mal ve hizmet satışına ilişkin bir hukuki işlemin olması gereklidir. Somut uyuşmazlıkta ise, tasarruf ve geleceğini garanti altına almak amacıyla beş adet bağımsız bölüm satın alındığından davacı tüketici tanımına girmedikten, olayda 4077 sayılı kanun hükümlerinin uygulanması da mümkün değildir. Bu duruma göre uyuşmazlığın çözümü genel mahkemelerin görevi içerisinde. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine ilişkin olup taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında resen gözetilir. Öyle olunca mahkemece davaya genel mahkeme sıfatıyla bakılması gerekirken yazılı şekilde Tüketici Mahkemesi sıfatıyla bakılarak hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır. Bozma nedenidir." denilmek suretiyle yatırım amacıyla birden fazla konut alınması halinde bu işlemin TKHK kapsamında değerlendirilemeyeceğine hükmedilmiştir. Kararlar için bkz. Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, (E. T.: 26.12.2021).

¹⁸ Aslan, (n. 5), s. 4; Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 27; H. Ebru Töremiş, "Yatırım Hizmet ve Faaliyetlerinden Yararlanan Yatırımcıların Tüketici Sıfatının Belirlenmesi", (2020) XXIV (4), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 227-262 arası), s. 241-242; Özge Yenice, "Tüzel Kişilerin Tüketici Niteliği", (2015-Aralık) 13 (156), Legal Hukuk Dergisi, (s. 71-86 arası), s. 74.

¹⁹ Taşkın, (n. 5), s. 31; Ozanoğlu, (n. 11), s. 70.

²⁰ Yücer Aktürk, (n. 14), s. 114; Çabri, (n. 9), s. 151-152; Murat Aydoğdu, *Türetici Hukuku Dersleri*, (Adalet Yayınevi, Ankara 2015), s. 61.

kabul edilmesi isabetli olmayıp, bu tespit her somut olayın özellikleri göz önünde bulundurulmak suretiyle, o somut olaya özgü olarak yapılmalıdır. Öte yandan amacın tespiti noktasında katı sınırlar çizilmesinin kanun koyucunun amacıyla da bağdaşmayacağı kanaatindeyiz. Zira yukarıda benimsenen kriterlerin tamamının, ticari veya mesleki olan ya da olmayan amacın tespitinde bir ölçüt olarak kullanılabilmesi mümkün olmakla beraber, mutlak bir surette uygulanması somut olayın durumuna göre isabetli olmayan sonuçlar da doğurabilecektir. Söz gelimi, malın ticarete yeniden kazandırılması ve alıcının maliyeti yeniden kazanması kriterlerini göz önünde bulunduracak olursak: beyaz eşya dükkânı olan bir gerçek kişi tacirin, evi için almış olduğu bir beyaz eşyayı, aldıktan sonra beğenmemesi üzerine kendi dükkânında kâr elde ederek satması örneğinde, alınan beyaz eşya ticarete yeniden kazandırılmış ve maliyet -üstelik de kâr elde edilerek- karşılanmış olmasına rağmen tacirin burada tüketici olarak nitelendirilmesi gerekir. Örneği tam tersinden düşünecek olursak, tacirin dükkânında satmak ve kâr elde etmek amacıyla aldığı bir beyaz eşyayı çok beğenmesi üzerine kendi evine getirmesi durumunda, herhangi bir kâr elde etmediği, malı ticarete yeniden kazandırmadığı ve malın maliyetini karşılayamadığı halde yine de tüketici olarak nitelendirilmesi mümkün olmayacaktır²¹.

Bazı durumlarda mal veya hizmetin kısmen mesleki veya ticari amaçla, kısmen de mesleki veya ticari olmayan amaçla, yani karma amaçlarla edinilmesi söz konusu olabilecektir. Bu durumda alıcının tüketici olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususuna da açıklık getirilmesi gerekir. Ancak burada en başta şu ayrımı yapmak gerekir ki; bir mal veya hizmet ticari veya mesleki amaçla ya da ticari veya mesleki olmayan amaçla alındıktan sonra, o mal veya hizmetin istisnai olarak ticari veya mesleki faaliyette ya da özel amaçlarla kullanılmış olması alınan mal veya hizmetin niteliğini etkilemeyecektir²². Dolayısıyla karma amaç ifadesinden istisnai kullanım değil, her iki amacın birlikte var olduğu kullanımlar anlaşılmalıdır.

Mal veya hizmetin karma amaçlarla edinilmesinde bu amacın nasıl yorumlanması gerektiği noktasında da doktrinde görüş birliği

²¹ Benzer yönde görüşler için bkz. Yücer Aktürk, (n. 14), s. 115; Töremiş, (n. 18), s. 237-238: Yazar savunduğumuz görüşü açık bir şekilde benimsememekle beraber, kendi kanaatini belirtirken doktrinde benimsenen tüm kriterleri saymış olmakla kanaatimize benzer bir görüş ortaya koymuştur.

²² Nitekim Yargıtay 13. HD, T: 24.06.2009 E: 2009/4799, K: 2009/8756 sayılı kararında hususi plakalı aracın tüketici tarafından ara ara ticari işlerde kullanılmasının, aracın hususi niteliğini değiştirmeyeceğine ve görevli mahkemenin tüketici mahkemesi olduğuna hükmetmiştir. Bkz. Çabri, (n. 9), s. 151, dn. 127. Yargıtay 11. HD, T: 26.06.1997, E: 1997/1815, K: 1997/5112 sayılı kararında ise tam tersi olarak bir ticari işletmenin kendi adına araç olarak bu aracı zaman zaman hususi işlerde kullanmasının, aracın ticari niteliğini değiştirmeyeceğine hükmetmiştir. Bkz. Çabri, (n. 9), s. 156, dn. 139.

bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, muhasebe tekniği bakımından bölünme mümkün olmayacağından ticari veya mesleki amaçla ticari veya mesleki olmayan amacın birlikte varlığı halinde ticari veya mesleki amaca üstünlük tanınmalı ve kişi tüketici olarak değil tacir olarak nitelendirilmelidir²³. Benzer bir görüşe göre, mal veya malların maliyetinin alıcıya geri dönüp dönmeyeceği kriter olarak belirlenmeli, şayet malın maliyeti alıcıya geri dönüyor ise işlem tüketici işlemi olarak sayılmamalıdır²⁴. Başka bir görüşe göre, böyle bir durumda miktar, sayı ve ölçü olarak bölünme mümkün ise her bir bölüme kendi hükümleri uygulanmalı, bölünme mümkün değil ise durumun özelliklerine ve dürüstlük kuralına göre bir tespit yapılmalıdır²⁵. Bir diğer görüşe göre, hangi amacın daha ağırlıkta olduğu objektif kıstaslara göre tespit edilmeli ve varılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır²⁶. Nihayet başka bir görüşe göre ise, TKHK'nın temel amacının zayıf konumdaki tüketiciyi korumak olduğu göz önünde bulundurularak böyle durumlarda TKHK hükümlerinin uygulanması gerekmektedir²⁷.

Kanaatimizce burada da ticari veya mesleki amacın tespitinde olduğu gibi her somut olayın kendine has özellikleri göz önünde bulundurulmak suretiyle bir değerlendirme yapılmalı, hangi amacın daha ağırlıkta olduğu tespit edilerek ağırlıklı amaca üstünlük tanınmalı ve buna göre hüküm kurulmalıdır. Örneğin; bir araç ruhsata hususi olarak işlenmişse, onun ağırlıklı olarak ticari veya mesleki amaca özgülendiği somut delillerle ortaya konulamıyorsa bu durumda aracın hususi özelliğinin daha ağırlıklı olduğu, tam tersi olarak ruhsata ticari olarak işlenmişse ağırlıklı olarak hususi amaca özgülendiği somut delillerle ortaya konulamıyorsa bu durumda da ticari özelliğinin daha ağırlıkta olduğu sonucuna ulaşılmalı ve buna göre hüküm kurulmalıdır. Yargıtay'ın bu hususta farklı kararları bulunmaktadır. Nitekim Yargıtay bir kararında²⁸ ruhsata “arazi taşıtı” olarak işli olan bir aracın ticari veya mesleki amaca özgülendiği yönünde bir delil bulunmaması ve alıcının ev hanımı olması münasebetiyle ticari veya mesleki bir faaliyetinin bulunmadığı gerekçeleri ile davanın

²³ Aydın Zevkliler ve Çağlar Özel, *Tüketicinin Korunması Hukuku*, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016), s. 95.

²⁴ Aslan, (n. 5), s. 5.

²⁵ Aydoğdu, (n. 20), s. 62-63; Yücer Aktürk, (n. 14), s. 115.

²⁶ Ozanoğlu, (n. 11), s. 61: Yazar bu görüşte olmakla birlikte ayrıca sözleşmenin tüketici sözleşmesi olup olmadığı konusunda tereddüt yaşanması halinde tüketici sözleşmesinin varlığının esas kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir; Vahit Doğan, “*Tüketici Akitlerine Uygulanacak Hukukun Tespiti*”, (1996) 5 (1-2), Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. M. Şakir Berki'ye Armağan), (s. 153-179 arası), s. 157 ve orada dn. 17.

²⁷ Çabri, (n. 9), s. 156: Yazar bu görüşte olmakla birlikte, ticari veya mesleki amacın ağırlığının özel kullanıma göre çok daha fazla olması halinde işlemin genel hükümlere tabi olması gerektiğini belirtmektedir.

²⁸ Yargıtay 13. HD, T: 27.02.2007, E: 2006/15796, K: 2007/2720 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, E.T.: 27.12.2021).

tüketici mahkemesinde görülmesi gerektiğine hükmetmiştir. Buna karşın başka bir kararında²⁹ ise dava konusu taşınmazın, tapu kayıtlarında “dükkân” olarak kayıtlı olması nedeniyle uyumsuzluğun TKHK kapsamında olmadığına hükmetmiştir.

ii. Gerçek veya Tüzel Kişi Olma

TKHK’da yapılan tüketici tanımından hareketle ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmeyen her gerçek ve tüzel kişinin tüketici sıfatını haiz olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Kişi, haklara ve borçlara sahip olabilen varlığı tanımlamakta olup gerçek kişi ile insanlar, tüzel kişi ile de belirli bir amaç etrafında toplanmış insanların ya da belirli bir amaca özgülenmiş mal topluluklarının oluşturduğu soyut varlıklar kastedilmektedir³⁰. Tüzel kişiler; kamu tüzel kişileri, kazanç paylaşma amacı güden şahıs ve sermaye şirketi gibi tüzel kişiler, kazanç paylaşma amacı gütmeyen dernek, vakıf, siyasi parti gibi topluluklar ile kamu iktisadi teşebbüslerinden oluşmaktadır³¹.

Gerçek kişiler bakımından bir kimsenin tüketici sayılabilmesi için o kişinin bir mal veya hizmeti alırken güttüğü amaca bakılmalıdır. Şayet kişi mal veya hizmeti ticari veya mesleki bir amaç gütmeksizin alıyorsa bu durumda tüketici olarak kabul edilebilecektir. Buna karşın mal veya hizmetin ticari veya mesleki amaçla alınması durumunda gerçek kişi, tacir olmasa bile tüketici olarak nitelendirilemeyecektir³². Ancak tacir sıfatı bulunmayan ya da bir ticari veya mesleki faaliyeti sürekli olarak icra etmeyen bir kimsenin yapmış olduğu işlemin karine olarak tüketici işlemi olarak kabul edilmesi ve aksini iddia eden tarafın bu iddiasını ispatlaması gerektiği kanaatindeyiz³³. Elbette böyle bir karinenin söz konusu olabilmesi için, sözleşmenin karşı tarafının, tüketicinin aksine ticari veya mesleki faaliyet yürüten bir kimse olması gerektiği hususu gözden kaçırılmamalıdır. Zira her iki tarafın da ticari veya mesleki amaçla hareket etmesi durumunda tüketici işleminden söz edilemeyeceği gibi, her iki tarafın ticari veya mesleki olmayan amaçla hareket etmesi durumunda da aynı şekilde tüketici işleminin varlığından söz edilemeyecektir³⁴.

Gerçek kişi ve tüzel kişi tacirlerin tüketici sıfatı konusuna aşağıda “*Tacirin Tüketici Sıfatı*” başlığı altında daha detaylı olarak değineceğimiz için burada

²⁹ Yargıtay 14. HD, T: 19.09.2018, E: 2016/1963, K: 2018/5788 (Çabri, (n. 9), s. 157, dn. 141).

³⁰ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Kişiler Hukuku*, (19. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020), s. 2; Mustafa Dural ve Tufan ÖGÜZ, *Türk Özel Hukuku Cilt II (Kişiler Hukuku)*, (21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020), s. 5; Taşkın, (n. 5), s. 33.

³¹ Bu kavramlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, (n.30), s. 219 vd.; Dural ve Öğüz, (n. 30), s. 231 vd..

³² Çabri, (n. 9), s. 142; Karşı görüş için bkz. aynı sayfada dn, 104.

³³ Aynı yönde görüş için bkz. Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 401; Aydoğdu, (n. 20), s. 62.

³⁴ Çabri, (n. 9), s. 140-141; Kara, (n. 6), s. 84.

üzerinde durmayacağız. Ancak tacir olmayan tüzel kişilerin tüketici sıfatı konusuna kısaca değinmekte yarar görmekteyiz.

Bu hususta ilk önce kamu tüzel kişileri ve kamu iktisadi teşebbüslerini ele alacak olursak; TKHK'nın temel amacının satıcı veya sağlayıcıya nazaran daha zayıf konumda olan tüketiciyi korumak olduğu göz önünde bulundurulduğunda, elinde kamu gücü gibi bir güç bulunduran kamu tüzel kişileri ve kamu iktisadi teşebbüslerinin korunmaya değer bir menfaatinin bulunmadığı söylenebilecektir³⁵. Doktrinde bir görüşe göre, satıcı veya sağlayıcı tanımında kamu tüzel kişileri açık bir şekilde belirtilmişken, tüketici tanımında kamu tüzel kişilerinin ayrıca belirtilmemiş olması kanun koyucunun bilinçli susması şeklinde yorumlanmalı ve kanun koyucunun kamu tüzel kişilerine tüketici sıfatı tanımadığı sonucuna ulaşılmalıdır³⁶. Yargıtay da vermiş olduğu bazı kararlarda³⁷ kamu tüzel kişilerinin tüketici olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir. Biz de bu görüşlerin isabetli olduğu ve kamu tüzel kişilerinin tüketici sıfatını haiz olamayacağı kanaatindeyiz³⁸.

Bilindiği üzere dernek ve vakıflar (kural olarak) kazanç elde etme amacı dışında belirli bir amaca özgülenmiş şahıs veya mal toplulukları olmakla beraber, kanun koyucu dernek ve vakıfların özgüledikleri gayenin gerçekleşmesine yönelik olarak ticari faaliyette bulunmalarına olanak tanımıştır³⁹. Nitekim TTK m. 16'da amaçlarına ulaşmak için ticari faaliyette bulunan dernek ve vakıfların tacir sayılacakları hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle dernek ve vakıfların tüketici sıfatını haiz olup olmayacağı incelenirken ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir: Dernek ve vakıfların ticari faaliyetleri dışında ideal amaçlarına uygun olarak yaptıkları mal ve hizmet alımlarında tüketici sıfatını haiz olacakları, ticari faaliyetleri ile alakalı mal ve hizmet alımlarında ise tacirler için öngörülen hükümlerin akıbetine tabi olacakları kabul edilmelidir⁴⁰. Kamuya yararlı dernek ve vakıflar⁴¹ TTK m. 16/2'de yer

³⁵ Töremiş, (n. 18), s. 243.

³⁶ Töremiş, (n. 18), s. 243; Özay, (n. 8), s. 262.

³⁷ Yargıtay 13. HD, T: 15.06.2005, E: 2005/4061, K: 2005/10142, Yargıtay 13. HD, T: 09.03.2007, E: 2007/512 K: 2007/3377. Bu kararlar için bkz. Çabri, (n. 9), s. 146, dn. 115.

³⁸ Aynı yönde görüş için bkz. Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 404; Kara, (n. 6), s. 163; Yenice, (n. 18), s. 83; Aksi yönde görüş için bkz. Çabri, (n. 9), s. 146-147: Yazara göre kamu tüzel kişilerinin TKHK kapsamında olmasını engelleyen herhangi bir düzenleme bulunmadığından kamu tüzel kişileri de tüketici olarak kabul edilebilir; Taşkın, (n. 5), s. 31.

³⁹ Dernekler hakkında bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, (n. 30), s. 280 vd.; Vakıflar hakkında bkz. aynı eser, s. 324 vd.

⁴⁰ Taşkın, (n. 5), s. 34; Töremiş, (n. 18), s.242; Çabri, (n. 9), s. 145-146; Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 24; Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 404; Yenice, (n. 18), s. 83; Dernek, vakıf ve kooperatiflerin de tüketici tanımı içinde yer alacağı hususunda bkz. Yargıtay 11. HD. T: 29.12.1997, E: 1997/8979, K: 1997/9841 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, E.T.: 05.01.2021); Dernek ve vakıfların çok sınırlı olmak üzere tüketici olabileceği görüşü için bkz. Akipek Öcal, (n. 15), s. 56.

⁴¹ Kamuya yararlı dernekler hakkında detaylı bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay-

alan açık hüküm gereğince bir ticari işletme işletseler dahi tacir sıfatını haiz olamayacaklarından, bu tür dernek ve vakıflar her zaman tüketici sıfatını haiz olabilmelidirler.

3. TACİRİN TÜKETİCİ SIFATI

A. Genel Olarak

TTK m. 19/1'de; *“Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığı takdirde borç adı sayılır.”* denilmekle tacir sıfatını haiz bir gerçek veya tüzel kişinin borçlarının karine olarak ticari olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla tacirin yapmış olduğu bir işlemin ticari olduğu, her ne kadar gerçek kişiler bakımından bazı istisnalar söz konusu olsa da, hüküm gereğince karine olarak kabul edilmelidir. Bir yanda TKHK'da bütün gerçek ve tüzel kişileri kapsayacak şekilde bir tüketici tanımının yapılmış olması, öbür yanda ise TTK m. 19'da düzenlenmiş olan ticari iş karinesi, tacirin tüketici sıfatının tespitini ve bu hususta bir çerçeve çizilmesini zorunlu kılmaktadır. Biz de çalışmamızın bu kısmında mümkün olduğunca bu çerçeveyi çizmeye çalışacağız.

B. Gerçek Kişi Tacirin Tüketici Sıfatı

TTK m. 19/1, c. 1'de bir tacirin borçlarının ticari olmasının asıl olduğu şeklinde bir karine getirildikten sonra, c.2'de gerçek kişi tacirlerin ticari faaliyetlerinin dışında özel yaşam alanlarının (adı alan) bulunduğu ve ticari faaliyetten bağımsız olarak özel yaşam alanlarına ilişkin de faaliyetlerinin bulunabileceği ön kabulünden hareketle bu tacirler bakımından karineye iki istisna getirilmiştir. Bu istisnaların varlığı halinde söz konusu karine işlemeyecektir⁴². Getirilen bu istisnalar, gerçek kişi tacirlerin tüketici sıfatının belirlenmesi hususunda yol gösterici nitelikte olup⁴³, bu nedenle gerçek kişi tacirlerin tüketici sıfatını haiz olup olamayacağı konusunda doktrinde dikkate değer bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Ancak yine de sözünü ettiğimiz karine nedeniyle, gerçek kişi tacirin yapmış olduğu işlemi hangi amaçla yaptığının tespiti, TKHK hükümlerinden yararlanıp yararlanamayacağı noktasında önem arz etmektedir.

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, gerçek kişi tacirin yapmış olduğu işlemin ticari faaliyet kapsamında yapıldığı somut olayın özelliklerinden açık bir şekilde anlaşılıyorsa bu durumda gerçek kişi tacirin tüketici olarak

Özdemir, (n. 30), s. 332 vd.; Dural ve Ögüz, (n. 30), s. 276 vd.; kamuya yararlı vakıflar hakkında detaylı bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, (n. 30), s. 399 vd.; Dural ve Ögüz, (n. 30), s. 339 vd..

⁴² Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer-Ertan, (n. 5), s. 65 ve s. 270.

⁴³ Yücer Aktürk, (n. 14), s. 109; Ticari veya mesleki olmayan amacın tespitinde TTK m. 19'un kıyasen uygulanabileceği görüşü için bkz. Aydoğdu, (n. 20), s. 61; Aslan, (n. 5), s. 4-5.

nitelendirilmesi mümkün olmayacaktır. Örneğin, çimento fabrikası olan bir tacirin yüklü miktarda kum sipariş etmesi halinde bu siparişin tacirin ticari faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi son derece tabiidir. Hakeza beyaz eşya dükkânı olan bir tacirin fabrikadan yüklü miktarda beyaz eşya sipariş etmesi örneğinde de bu değerlendirme yapılabilir. Ancak TTK m. 19/1, c. 2'de de belirtildiği üzere tacir bu işlemin ticari işletmesi ile ilgili olmadığını açıkça bildirmesi halinde işlemden kaynaklanan borç adı borç sayılacak ve tacir bu durumda tüketici olarak nitelendirilebilecektir. Kanaatimizce bu istisna bakımından ispat yükünün gerçek kişi tacirde olması gerekir. Zira vermiş olduğumuz örneklerde yüklü miktarda kumun ve yüklü miktarda beyaz eşyanın tacirin ticari faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi son derece tabii olduğundan, ispat yüküne ilişkin bu kabul hakkaniyete daha uygun bir durum olacaktır. Bu istisna kanun koyucunun gerçek kişi tacirler bakımından öngörmüş olduğu birinci istisnadır.

Kanun koyucunun gerçek kişi tacirler bakımından öngörmüş olduğu ikinci istisna ise, işin ticari sayılmasına durumun elverişli olmaması halidir. Bu duruma örnek olarak çimento fabrikası sahibi veya beyaz eşya dükkânı sahibi tacirin çocuklarının eğitimi için eğitim materyalleri almasını gösterebiliriz. Bu örnekte, alınan eğitim materyallerinin tacirin ticari faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi halin icabına uygun olmayacaktır. Kanaatimizce bu istisnanın varlığı halinde ise ispat yükünün tacirde değil, satıcıda olması gerekir. Zira bu örnekte tacirin aldığı materyallerin ticari faaliyet kapsamında değerlendirilmesini en azından ilk görünüş olarak haklı gösterecek bir durum bulunmadığından, satıcının bu materyallerin ticari faaliyet kapsamında alındığını ispat etmesi daha hakkaniyetli bir durum olacaktır.

C. Tüzel Kişi Tacirin Tüketici Sıfatı

Ticari iş karinesine gerçek kişi tacirler bakımından getirilen istisnaların, tüzel kişi tacirler bakımından geçerli olmaması, doktrinde tüzel kişi tacirlerin tüketici sıfatını haiz olup olamayacağı, eğer olarsa hangi durumlarda bunun mümkün olacağı sorularını gündeme getirmiştir.

Belirtmemiz gerekir ki bu sorunun cevaplanması, ancak tüzel kişi tacirlerin ticari veya mesleki amaç dışında hareket edebilecekleri bir alanın bulunup bulunmadığı sorusunun cevaplanması ile mümkün olacaktır⁴⁴. Bu hususta doktrinde görüş birliği bulunmayıp, farklı görüşler benimsenmiştir.

Bir görüşe göre, gerçek kişi tacirler bakımından öngörülmüş olan istisnaların tüzel kişi tacirler bakımından öngörülmemiş olması ile bu konuda bir mutlak karine kabul edilmiş olup bu sebeple tüzel kişi tacirlerin yapmış olduğu tüm iş ve işlemlerin ticari faaliyet kapsamında olduğu ve tüzel kişi

⁴⁴ Yücer Aktürk, (n. 14), s. 116.

tacirlerin gerçek kişi tacirlerde olduğu gibi adi alanı bulunmadığı, dolayısıyla tüzel kişi tacirlerin tüketici sıfatını haiz olamayacağı kabul edilmelidir⁴⁵. Doktrinde ağırlıklı görüş bu yönde olduğu gibi Yargıtay'ın da ağırlıklı olarak bu görüşü benimsediği görülmektedir⁴⁶. Başka bir görüşe göre, ancak bu hususta özel bir kanun hükmünün bulunması halinde tüzel kişi tacirler tüketici sıfatını haiz olabilecek, bunun dışında tüzel kişi tacirler bakımından böyle bir imkân söz konusu olmayacaktır⁴⁷. Başka bir görüşe göre, TKHK m. 3'te yer alan tüketici tanımında geçen "tüzel kişiler" ifadesinden yalnızca kâr amacı gütmeyen dernek, vakıf ve tüketici örgütleri anlaşılmalıdır. Bunların dışındaki tüzel kişiler ve dolayısıyla ticaret şirketleri tüketici sıfatını haiz olamazlar. Bu kuralın tek istisnası ise TKHK m. 51/9'dur⁴⁸. Nihayet üçüncü bir görüşe göre ise, TTK m. 19'da düzenlenen ticari iş karanesi, yapılan işin ticari işletmeyle ilgili olduğunun varsayıldığı durumlar için geçerli olup yapılan işin ticari işletmeyle bağlı olmadığı, aksine tüketim amacı taşıdığı tespit edilmesi durumunda tüzel kişi tacir de olsa kişinin tüketici sıfatını haiz olması gerekir. Buna ilaveten TKHK'da yapılan tüketici tanımında gerçek ve tüzel kişiler sayılmış olup bu konuda herhangi bir istisna öngörülmemiş olduğundan tüzel kişi tacirlerin de bazı durumlarda tüketici sıfatını haiz olabileceği kabul edilmelidir⁴⁹. Yargıtay'ın istisnai de olsa tüzel kişi tacirleri tüketici olarak kabul ettiği kararlarına rastlamak mümkündür. Nitekim Yargıtay bir kararında⁵⁰ bu

⁴⁵ Akipek Öcal, (n. 15), s. 56; Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya ve Nomer-Ertan, (n. 5), s. 65 ve s. 270; Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, (16. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2019), s. 34 ve s. 62; Arkan, (n. 5), s. 74; Aydoğdu, (n. 20), s. 60; Aslan, (n. 5), s. 5 ve s. 8; Akçaal ve Uyumaz, (n. 8), s. 245; Yenice, (n. 18), s. 79 ve s. 82.

⁴⁶ Yargıtay HGK, T: 11.10.2000, E: 2000/19-1255, K: 2000/1249 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası – E.T.: 05.01.2021); Yargıtay HGK, T: 21.09.2011, E: 2011/19-500, K: 2011/550 (kararara.com – E.T.: 05.01.2021); Yargıtay HGK, T: 11.10.2006, E: 2006/19-684, K: 2006/647; Yargıtay 11. HD, T: 26.06.1997, E: 1997/1815 K: 1997/5112 (turkhukusitesi.com – E.T.: 05.01.2021); Yargıtay 20. HD, E: 2002/8260, K: 2002/9761 (karararama.yargitay.gov.tr – E.T.: 05.01.2021).

⁴⁷ Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 404.

⁴⁸ Kara, (n. 6), s. 72.

⁴⁹ Yücer Aktürk, (n. 14), s. 119-120 ve s. 124; Töremiş, (n. 18), s. 240; Taşkın, (n. 5), s. 36-37: Yazara göre ticari iş karanesi tacirin yaptığı tüm iş ve işlemlerin ticari sayılması şeklinde değil, objektif kriterlere göre ticari işletme ile ilgili olduğu tespit edilen iş ve işlemlerin ticari sayılması şeklinde yorumlanması gerekir.; Aslan, (n. 5), s. 5, dn. 6'da sayılan yazarlar; Çabri, (n. 9), s. 148-149; Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 406, dn. 37'de sayılan yazarlar; Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 26: Yazar tüzel kişi tacirleri her halükarda tüketiciye sağlanan korumadan mahrum bırakmanın doğru bir yaklaşım olmayacağını belirtmektedir; Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (10 Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2014), s. 102: Yazar tüzel kişi tacirler bakımından ticari iş karanesinin mutlak olduğunu belirttiikten sonra, yine de tüzel kişi tacirin kendi ihtiyacı için mal satın alması halinde bu kuralın uygulama alanı bulamayacağını belirtmektedir.

⁵⁰ Yargıtay 19. HD, T: 06.07.1999, E: 1999/3932, K: 1999/4621 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası – E.T.: 03.01.2021); Benzer bir şekilde Yargıtay 20. HD, T: 06.10.2015, E: 2014/9043, K: 2015/6309 sayılı kararında bir ticaret şirketi olan kooperatif ile üyesi arasında ticari ilişki

görüşü benimsemiş ve bir ticari şirketin nihai kullanıcı olarak başka bir şirketten aldığı aracın ayıplı çıkması nedeniyle açtığı davada TKHK hükümlerinin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir.

Bu hususta öncelikle belirtmek gerekir ki, tüzel kişi tacirlerin tüketici olabileceği kabul edilse bile, bu kabulün istisnai bir durum olacağı, tüzel kişi tacirlerin gerçek kişi tacirler kadar geniş bir adi alanının bulunmasının mümkün olmayacağı peşinen kabul edilmelidir. Bununla birlikte, tüzel kişi tacirlerin tüketici olarak nitelendirilmesini gerektirecek özel bir kanun hükmü bulunması halinde, bu kanun hükmüne istinaden tüzel kişi tacirin tüketici olarak nitelendirilmesi gerekeceği muhakkaktır. Nitekim TKHK m. 51/9'da; “*Ticari veya mesleki faaliyetleri çerçevesinde paket tur hizmetinden faydalanan kişiler de tüketici olarak kabul edilir.*” denilmekle, paket tur sözleşmeleri bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın bütün tacirlerin tüketici olarak nitelendirilmesine olanak tanınmıştır⁵¹. Kanaatimizce bu hüküm tüzel kişi tacirlerin hiçbir şekilde tüketici olamayacağı görüşünü çürütmekte olup, kanun koyucunun istisnai bazı durumlarda tüzel kişi tacirlerin de tüketici olarak nitelendirilmesi gerektiği görüşünde olduğunun apaçık göstergesidir. Buna ilaveten kanaatimizce özel bir kanun hükmü bulunmasa bile, tacirin tüketici olarak nitelendirilmesini gerektirecek haklı sebeplerin varlığı halinde de tüzel kişi tacire tüketici sıfatı atfedilmeli ve TKHK'nın koruyucu hükümlerinden yararlanması sağlanmalıdır. Bu kanaatte olmamızın birden çok sebebi bulunmaktadır. Şöyle ki;

Bir defa TTK önceki tarihli genel kanun, TKHK ise TTK'ya göre sonraki tarihli özel bir kanun olup, iki kanunda farklı hükümler bulunması halinde sonraki tarihli özel Kanun olan TKHK öncelikli olarak uygulanacaktır⁵². Dolayısıyla TTK m. 19/1 hükmü karşısında, herhangi bir ayırım yapmaksızın bütün gerçek ve tüzel kişileri kapsayacak şekilde tüketici tanımı yapan TKHK'ya üstünlük tanınmalıdır. Kanaatimizce kanun koyucunun çok basit bir iki kelimeyle bu tartışmayı ortadan kaldırma imkânı var iken bu konuda sessiz kalmış olmasını ihmalkârlık olarak değil, bilinçli bir boşluk oluşturarak bu konuda hâkime takdir yetkisi tanımak şeklinde yorumlanması isabetli bir yaklaşım olacaktır⁵³.

bulunmadığına karar vermiştir. Bkz. Arkan, (n. 5), s. 74, dn. 3.

⁵¹ Paket Tur Sözleşmeleri Yönetmeliğinde (RG, T: 14.01.2015, S: 29236) “tüketici” kavramı yerine “katılımcı” kavramı kullanılmıştır. Ancak Yönetmelik m. 4/1-ç’de yer alan katılımcı tanımı incelendiğinde, katılımcının her halükarda tüketici olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Yönetmelikte böyle bir tercih yapılmış olmasının ayrı bir yorum yapmayı gerektirmeyeceği kanaatindeyiz.

⁵² Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 396 ve s. 417; Yücer Aktürk, (n. 14), s. 125; Kanunların çatışması halinde hangi kanuna üstünlük tanınacağı konusunda detaylı bilgi için bkz. M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, (25. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019), s. 86 vd..

⁵³ Benzer görüş için bkz. Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 24.

TKHK m. 3/1-1’de yer alan; “*Tüketici işlemi: Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi ifade eder.*” hükmü ile TKHK m. 83/2’de yer alan; *Taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılması ve bu Kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemez.*” hükmü birlikte değerlendirildiğinde kanun koyucunun tüketici sözleşmelerinin kapsamını oldukça geniş tutmak ve bu kapsamı daraltıcı yorumların önüne geçmek eğiliminde olduğu söylenebilecektir⁵⁴. Buna rağmen tüzel kişi tacirlerin hiçbir surette tüketici olamayacağını kabul etmek kanun koyucunun amacıyla bağdaşmayacaktır. Nitekim yukarıda da izah ettiğimiz üzere paket tur sözleşmeleri bakımından (bütün tacirleri kapsayacak şekilde) tacirlerin de tüketici sıfatını haiz olduğuna yönelik açık hüküm (TKHK m. 59/1), kanun koyucunun istisnai bazı hallerde tüzel kişi tacirlerin de tüketici sıfatını haiz olabileceği kanaatinde olduğunun göstergesidir⁵⁵.

Her ne kadar bugün nispeten zayıflamış olsa da tüketici hukukunun temel prensibinin zayıf olanı korumak olduğu göz önünde bulundurulduğunda⁵⁶, tüzel kişi tacirler arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin bütün tacirlerin aynı statüde değerlendirilmesi de kanunun amacına uygun olmayacaktır. Örneğin, sermayesi milyon dolarlarla ifade edilen bir şirket ile sermayesi asgari düzeyde olan bir şirketin aynı kategoride değerlendirilmesi her zaman hakkaniyetli sonuçlar doğurmayabilir. Bu bakımdan somut olayın durumuna göre bazen tüzel kişi tacirin de zayıf konumda olabileceği ve korunması gerekebileceği

⁵⁴ Bahtiyar ve Biçer, (n. 4), s. 397-398; 6502 sayılı Kanun ile kapsamın tüketiciler lehine genişletildiği görüşü hakkında bkz. Murat Aydoğdu, “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz”, (2013) 15 (2), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 1-62 arası), s. 7, (Aydoğdu, *Yenilikler*); TTK m. 3’e göre bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari iş sayılmakla beraber, TTK m. 19/2 gereğince taraflardan biri için ticari iş niteliğinde olan işler, Kanun’da aksi hüküm bulunmadıkça diğeri için de ticari iş sayılır. TKHK m. 3/1-1’ye göre ise bir kimsenin TKHK’nın koruyucu hükümlerinden istifade edebilmesi için satıcı veya sağlayıcının ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmesi zorunluluk teşkil etmektedir. Bu hükümlerin tamamı birlikte değerlendirildiğinde TKHK kapsamına giren sözleşmelerin çoğunlukla ticari iş olarak nitelendirilebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu hususta bkz. Kara, (n. 6), s. 86-87. Dolayısıyla bir işin ticari iş olarak nitelendirilmesi, başlı başına o işi TKHK kapsamı dışına çıkarmamalıdır. Aksi takdirde TKHK’nın kapsamı oldukça daralacaktır.

⁵⁵ Paket tur sözleşmelerine ilişkin bu hükmün Kanun’un kapsamını genişlettiği görüşü hakkında bkz. Aydoğdu, *Yenilikler*, (n. 54), s. 14.

⁵⁶ Bu hususta bkz. Karakocalı ve Kurşun, (n. 3), s. 22.

durumlar söz konusu olabilir. Böyle durumlarda tüketici sıfatını haiz olabilmek için aranan diğer şartlar da mevcutsa tüzel kişi tacirin de tüketici olarak nitelendirilmesi tüketici hukukunun temel prensibine de uygun bir durum olacaktır⁵⁷.

Bu tespitleri yaptıktan sonra tüzel kişi tacirlerin hangi durumlarda tüketici olarak nitelendirilebileceği sorusuna cevap aramak gerekecektir. Bu hususta öncelikle, sorunun cevabı için mutlak bir çerçeve çizilmesi mümkün olmayacağı gibi bunun doğru da olmayacağı, her somut olayın durumuna göre hâkimin değerlendirme yaparak bir sonuca ulaşması gerektiği kanaatinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Ancak yine de bu sorunun çözümü için “de lege feranda” bir çözüm önerisi olarak, bir kişinin tüketici sayılabilmesi için aranan şartlara ilaveten, tüzel kişi tacirlere özgü olarak “işletme faaliyeti ile doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilişkili olmama” ya da aynı anlama gelecek şekilde “işletme faaliyetine yabancı olma” gibi bir şart getirilebilir⁵⁸. Bu şart aranırken, yapılan işlemin işletme faaliyeti ile doğrudan ilişkisinin tespit edilmesi halinde artık tüzel kişi tacirin tüketici sıfatını haiz olduğundan söz edilemeyecektir. Başka bir deyişle “doğrudan ilişkili olmama” mutlak bir şart olarak kabul edilmelidir. Ancak dolaylı ilişkinin dar yorumlanması gerekir. Zira geniş yorumlanması halinde aynı mantıkla gerçek kişi tacirlerin birçok faaliyetinin de işletme faaliyeti ile ilişkisi kurulabilecektir. Örneğin; ülkemizde dış görünüşün pazarlama gücünü artıran bir unsur olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda, gerçek kişi tacirin aldığı lüks bir arabayı, pahalı kıyafetleri de işletmesi ile ilgili pazarlama gücünü artıracığı gerekçesi ile dolaylı ilişkili statüsüne sokup TKHK kapsamının dışına çıkarmak mümkün olacaktır ki, bu durum kanun koyucunun amacıyla bağdaşmaz. Vereceğimiz şu örnek bu konudaki kanaatimizi daha da somutlaştıracaktır: Bir tacirin çalışanlarının performansını ve deneyimini artırmak için işletme faaliyeti ile ilgili, alanında uzman olan kişilerden eğitim alması halinde bunun işletme faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi tabiidir. Zira bu halde işletme faaliyetinin gelişmesi amaçlanmakla birlikte, çalışanların performansının ve deneyiminin artması da doğrudan işletme faaliyetine yansiyacaktır. Ancak bugün uygulamada da sıklıkla karşılaştığımız, tacirin çocuklu çalışanlarına yönelik olarak kreş açması ve bu kreşin işletmesi için eğitim materyalleri alması halinde bu işlemler bakımından tüketici olarak nitelendirilmesi ve örneğin

⁵⁷ Töremiş, (n. 18), s. 240; Bu husustaki sorunlara ilişkin bkz. Başak Baysal, “*Çayma Hakkının Sözleşme Hukukundaki Yeri*”, (2017) LXXV (1), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, (s. 273-292 arası), s. 287 vd.; İngiliz Hukukunda benzer bir görüş için bkz. aynı eser, s. 289, dn. 82’ye atfen Francis Reynolds, Protection of Small Businesses in English Law, in Law and the Weaker Party, (Vol. IV, 1989, s. 203-213).

⁵⁸ Ozanoğlu, benzer bir şekilde “ticari veya mesleki faaliyete ya da uzmanlık alanına yabancı olma” ifadesini kullanmıştır. Bu hususta bkz. Ozanoğlu, (n. 11), s. 72.

daha ağır koşulları olan TTK'daki ayıp hükümlerinden değil, daha koruyucu nitelikte olan TKHK'daki ayıp hükümlerinden istifade etmesinin sağlanması daha hakkaniyetli sonuçlar doğurabilecektir. Bunun gibi tüzel kişi tacirin sosyal sorumluluk bilinciyle fakir ailelere yardımda bulunmak amacıyla mal alması, fakir çocuklar için giyim-kuşam ve eğitim malzemeleri satın alması, bir sivil toplum kuruluşuna karşılıksız olarak yardımda bulunmak amacıyla faaliyet dışı işlemlerde bulunması örneklerinde de tacirin tüketici sıfatını haiz olması ve tüketiciye yönelik korumalardan istifade edebilmesine olanak sağlanması gerektiği kanaatindeyiz.

SONUÇ

TKHK'da tüketici tanımının herhangi bir sınırlama getirilmeksizin bütün gerçek ve tüzel kişileri kapsayacak şekilde geniş yapılmış olması tacirin, özellikle de tüzel kişi tacirin tüketici sıfatını haiz olup olamayacağı veya hangi hallerde bu sığata sahip olacağı sorununu gündeme getirmiştir. Özellikle TTK m. 19'da düzenlenen ticari iş karinesi karşısında TKHK'da yapılan bu tanımın akıbetinin ne olacağı akıllarda soru işareti bırakmıştır. Bu sorulara verilecek cevap, olaya uygulanacak hükümleri ve hükümlerin uygulanması neticesinde varılacak sonuçları doğrudan etkileyecek olması hasebiyle büyük önemi haizdir.

TKHK'da yapılan tüketici tanımından hareketle tüketicinin, "ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmeme" ve "gerçek veya tüzel kişi olma" şeklinde iki unsuru olduğu söylenebilecektir. Gerçek veya tüzel kişi olma unsuru bakımından doktrinde dikkate değer bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır, ancak ticari veya mesleki amaçla hareket etmeme unsuru bakımından kişilerin sahip oldukları statü önem arz etmektedir. Ağırlıklı görüşe göre, tacir sıfatını haiz olmayan ve kamu tüzel kişisi statüsü bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin yapmış oldukları işlemlerin tüketici işlemi olduğu karine olarak kabul edilmekte ve yapılan işlemin ticari veya mesleki amaç güttüğü iddiasında olan kişinin bu iddiasını ispat etmesi beklenmektedir. Yine ağırlıklı görüş olarak, tüketici hukukunun temel prensibinin zayıfı korumak olmasından hareketle elinde kamu gücü bulunduran kamu tüzel kişilerinin tüketici sıfatını haiz olamayacağı kabul edilmektedir. Ancak söz konusu tacir olduğunda ticari veya mesleki amaç ile ticari veya mesleki olmayan amacın hangi kriterlere göre tespit edilmesi gerektiği tartışılmaktadır. Bu tartışma özellikle tüzel kişi tacirler bakımından yapılmaktadır.

Gerçek kişi tacirlerde TTK m. 19/1, c. 2'de ticari iş karinesine getirilen istisnalar, kriterlerin belirlenmesi ve gerçek kişi tacirin tüketici sıfatının tespit edilmesi bakımından yol gösterici olmaktadır. Ancak gerçek kişi tacirler bakımından öngörülmüş olan istisnalar tüzel kişi tacirler bakımından öngörülmemiş olduğundan, tüzel kişi tacirin ticari veya mesleki olmayan

amaçla hareket edip edemeyeceği ve dolayısıyla tüketici sıfatını haiz olup olamayacağı noktasında doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bizim görüşümüz doktrindeki ağırlıklı görüşün aksine, istisnai bir durum olmakla beraber haklı sebeplerin varlığı halinde tüzel kişi tacirlerin de tüketici sıfatını haiz olabileceği yönündedir. Ancak hangi durumlarda tüzel kişi tacire tüketici sıfatı atfedilebileceği noktasında mutlak bir çerçeve çizmenin mümkün ve doğru olmayacağı, her somut olayın durumu göz önünde bulundurularak hâkimin bir değerlendirme yaparak sonuca ulaşmasının daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Yine de “de lege feranda” bir çözüm önerisi olarak, bir kişinin tüketici olması için aranan şartlara ilaveten, tüzel kişi tacirlere özgü olarak “işletme faaliyeti ile doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilişkili olmama” ya da aynı anlama gelecek şekilde “işletme faaliyetine yabancı olma” gibi bir şart getirilebileceği görüşündeyiz. Ancak “doğrudan ilişkili olmama” şartının mutlak bir şekilde uygulanması gerektiği, fakat “dolaylı ilişkili olmama” şartının mümkün olduğunca dar yorumlanması gerektiği, aksi takdirde bu şartın uygulama alanı kalmayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AKÇAAL, M. ve UYUMAZ, A., “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Bazı Hükümlerine (m. 1-16) İlişkin Bir İnceleme”, (2013) 4 (2), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 241-276 arası).
- AKİPEK ÖCAL, Ş., “Madde 3/Akipek Şerhi”, Milli Şerh, (Aristo Yayınevi, İstanbul 2016), (Editörler: Hakan Tokbaş ve Özlem Tüzüner), (s. 40-60 arası).
- ARKAN, S., *Ticari İşletme Hukuku*, (26. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2020).
- ASLAN, İ. Y., *Tüketici Hukuku*, (5. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2015).
- AYDOĞDU, M., *Türetici Hukuku Dersleri*, (Adalet Yayınevi, Ankara 2015).
- AYDOĞDU, M., “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Getirdiği Yeniliklere Genel Bakış, Sözleşmeye Aykırılık, Ayıplı İfa Kavramlarına Getirdiği Farklı Yaklaşım ve Bu Konudaki Önerilerimiz”, (2013) 15 (2), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 1-62 arası), (Aydoğdu, Yenilikler).
- BAHTİYAR, M. ve BİÇER, L., “Adi İş/Ticari İş/Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi”, (2016) 22 (3), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuki Araştırmalar Dergisi (Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan Özel Sayısı, 1. Cilt), (s. 395-436 arası).
- BAYSAL, B., “Çayma Hakkının Sözleşme Hukukundaki Yeri”, (2017) LXXV (1), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, (s. 273-292 arası).

- BİLGİLİ, F. ve DEMİRKAPI, E., *Ticaret Hukuku Bilgisi*, (16. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2019).
- ÇABRİ, S., *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*, (2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021).
- DOĞAN, V., “*Tüketici Akitlerine Uygulanacak Hukukun Tespiti*”, (1996) 5 (1-2), Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. M. Şakir Berki’ye Armağan), (s. 153-179 arası).
- DURAL, M. ve ÖĞÜZ, T., *Türk Özel Hukuku C. II (Kişiler Hukuku)*, (21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020).
- KARA, İ., *Tüketici Hukuku*, (2. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2021).
- KARAKOCALI, A. ve KURŞUN, A. S., *Tüketici Hukuku*, (Aristo Yayınevi, İstanbul 2015).
- OĞUZMAN, M. K. ve BARLAS, N., *Medeni Hukuk*, (25. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019).
- OĞUZMAN, M. K., SELİÇİ, Ö. ve OKTAY-ÖZDEMİR, S., *Kişiler Hukuku*, (19. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020).
- OZANOĞLU, H. S., “*Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Maddi Anlamda Uygulama Alanı)*”, (2001) 50 (1), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 55-90 arası).
- ÖZAY, O. L., “*6502 sayılı Yasa Kapsamında Tüketici İşlemi*”, (2017) 4 (12), Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, (s. 257-272 arası).
- TAŞKIN, M., “*Tüzel Kişilerin ve Şirketlerin Tüzel Kişilik Vasfı*”, (1997) (S:1), Ankara Barosu Dergisi, (s. 30-37 arası).
- TÖREMİŞ, H. E., “*Yatırım Hizmet ve Faaliyetlerinden Yararlanan Yatırımcıların Tüketici Sifatının Belirlenmesi*”, (2020) XXIV (4), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 227-262 arası).
- ÜLGEN, H., HELVACI, M., KENDİGELEN, A., KAYA, A. ve NOMER ERTAN, N. F., *Ticari İşletme Hukuku*, (5. Bası, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015).
- YAVUZ, C., *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (10 Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2014).
- YENİCE, Ö., “*Tüzel Kişilerin Tüketici Niteliği*”, (2015-Aralık) 13 (156), Legal Hukuk Dergisi, (s. 71-86 arası).
- YÜCER AKTÜRK, İ., “*Tüzel Kişi Tacirin Tüketici Sıfatı*”, (2016) XX (2), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (s. 103-128 arası).
- ZEVKLİLER, A. ve ÖZEL, Ç., *Tüketicinin Korunması Hukuku*, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016).

Cevrimici Kaynaklar

- kararara.com
- Kazancı İçtihat/Mevzuat Bilgi Bankası (kazanci.com)
- Türk Hukuk Sitesi (turkhukuksitesi.com)
- Yargıtay Karar Arama (karararama.yargitay.gov.tr)

Kısaltmalar

- a.e. : Aynı eser.
Bkz./bkz. : Bakınız.
C. : Cilt.
c. : Cümle.
Dn./dn. : Dipnot.
E. : Esas.
E.T. : Erişim Tarihi.
HD : Hukuk Dairesi.
HGK : Hukuk Genel Kurulu
K. : Karar.
Karş. : Karşılaştırınız.
m. : Madde.
n. : Dipnot numarası.
RG : Resmi Gazete.
s. : Sayfa.
S. : Sayı.
T. : Tarih.
TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.
TKHK : 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu.
Vb./vb. : ve benzeri.
Vd./vd. : ve devamı.
Y. : Yıl.